

CARACTERISTICILE DECLINĂRII SUBSTANTIVELOR DIN GRAIUL SLOVACILOR DE LA MARCA HUTA ȘI ZĂUAN BĂI, JUDEȚUL SĂLAJ

ANTON TĂNĂSESCU

Lucrarea de față se bazează pe materialul lingvistic obținut în urma anchetelor dialectale efectuate în anii 1962 și 1964, la Marca Huta și Zăuan Băi¹, județul Sălaj, localități cu populație de origine slovacă.

În județul Sălaj, slovacii au fost colonizați succesiv la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, principala lor ocupație fiind exploatarea lemnului. În majoritatea lor, aceștia provin din Slovacia de răsărit, județele Zemplín și Šariš². Tot în această regiune s-au stabilit și slovaci veniți din diferite județe situate în Slovacia Centrală (Gemer, Novohrad și Zvolen)³.

Satul Marca Huta, numit de localnici Huta Bojovska, situat pe versantul de nord-est al munților Plopișului, are o populație slovacă compactă, iar Zăuan Băi, situat la cca. 11 km nord-vest de Șimleul Silvaniei, are o populație mixtă. Slovacii din aceste localități se ocupă, în special, cu agricultura; parte din ei lucrează și în exploatarea miniere din împrejurimi.

Majoritatea informatorilor⁴ sînt bilingvi. Materialul a fost cules cu ajutorul unui chestionar întocmit de catedra de limba și literatura slovacă din Bratislava⁵. Totodată am procedat și la notarea unor texte.

¹ Numele satelor anchetate apar în text prescurtate astfel: M.H. (= Marca Huta) și Z.B. (= Zăuan Băi).

² De istoricul așezărilor slovace din jud. Sălaj se ocupă R. Urbán în *Čechoslováci v Rumunsku*, București, 1930, p. 116—153.

³ R. Urbán, *op. cit.*, p. 125; Gr. Benedek, *Despre un grai slovac mixt din regiunea Crișana (graiul de la Borumlața și Vărzari)*, în Rsl. VII, București, 1963, p. 222.

⁴ Au fost anchetate următoarele persoane: în *Marca Huta*: Laša Kafa, 67 ani; Juraš Franci, 75 ani; Juraš Vinco, 36 ani; Poľáček Štefan, 21 ani; Kutľak Jan, 15 ani; Morong Karol, 42 ani; Benedek Lavrinčík, 19 ani; în *Zăuan Băi*: Trojak Jan, 79 ani; Vavra Jano, 72 ani; Valiček Iosif, 53 ani; Pišek Maria, 25 ani; Pišek Jano, 27 ani.

⁵ *Dotazník pre výskum slovníka slovenských nárečí, I časť*. Vydala Katedra slovenského jazyka a literatúry FF UK v Bratislave, v júni 1961.

În cele ce urmează vom analiza particularitățile declinării substantivelor din graiul slovacilor din Marca Huta și Zăuan Băi, stabilind totodată corespondențe cu fenomene similare existente în graiurile slovace convergente:

Substantivele masculine.

La substantivele masculine se păstrează categoria „însuflețit-neînsuflețit”. Totodată se constată tendința extinderii la unele substantive masculine neînsuflețite de tipul *dub*, a construcției genitiv-acuzativ, specifice substantivelor masculine însuflețite: *vid'im duba* „văd stejarul”; *vid'im jedneho buka* „văd un fag”; *tam pilime buka stareho* „acolo tăiem (cu ferăstrăul) un fag bătrîn”; *vid'im stroma* „văd pomul” M.H., dar și *vid'im jeden strom*¹ „văd un pom” M.H.

Forma de genitiv-acuzativ apare, în graiul cercetat, la un număr restrîns de substantive masculine neînsuflețite (*dub*, *buk*, *strom*)² și numai la singular³.

Substantivele masculine cu tema în -a (*gazda*) au la genitiv singular terminația -u: *išla rosprava od gazdu do gazdu* „a mers vestea din gospodar în gospodar” M.H. Această terminație este caracteristică graiurilor slovace centrale⁴, spre deosebire de graiurile de răsărit, în care se păstrează forma veche în -i: *gazdi*⁵.

La instrumental singular, substantivele masculine⁶ au terminația -em: *ja svojim xlapem*⁷ „eu cu bărbatul meu”; *boli spolu z bratrancem, ze susedem* „au fost împreună cu vărul, cu vecinul” Z.B.; *id'em ze bratem* „merg cu fratele”; *ze gazdem* „cu gospodarul” M.H.; *pluhem sa ore* „cu plugul se ară”; *z vlakem* „cu trenul” M.H.; *strihat' nožikem* „a tăia cu cuțitașul” Z.B. Tot la instrumental singular apar sporadic și forme în -om, similare celor din limba literară slovacă și din majoritatea graiurilor slovace⁸: *nad tim dubom* „deasupra acelu stejar” Z.B.; *pred dvorom* „în fața curții” M.H.

¹ În Marca Huta am notat, la același subiect, la genitiv singular: *z vrchu stromu* „din vârful pomului”, iar la acuzativ singular: *vid'im stroma* „văd pomul”. Aceasta este o dovadă a influenței construcției genitiv-acuzativ, proprie substantivelor masculine însuflețite care au de regulă la genitiv singular terminația -a și nu -u.

² Cum în materialul cules am întîlnit în această situație numai substantive care denumesc arbori, presupunem că acestea au fost incluse de vorbitori în categoria „însuflețitelor”.

³ O situație similară prezintă și unele graiuri slovace de tip răsăritean din R. P. Ungară (Vágáshuta), unde este atestată forma de genitiv-acuzativ numai la singularul substantivelor masculine neînsuflețite. Vezi J. Štolc, *Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku*, Bratislava, 1949, p. 410. Și în graiul din Dlhá Lúka (Slovacia de răsărit) se constată, la substantivele masculine neînsuflețite, pătrunderea formei de genitiv la acuzativul singular. Vezi F. Buřfa, *Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese*, Bratislava, 1953, p. 78.

⁴ Sub influența dialectului slovac central și a limbii literare forma *gazdu* a pătruns și în unele așezări din partea de vest a regiunii Spiš (Slovacia de răsărit). V. Vážný, *Nárečie slovenská*, în „Československá Vlastivěda” III, Jazyk, Praga, 1934, p. 270 și harta nr. 24.

⁵ J. Stanislav, *Dejiny slovenského jazyka*, II, Bratislava, 1958, p. 164.

⁶ Vezi și substantivele neutre la p. 302.

⁷ Semnul x notează în transcriere fonetică consoana fricativă velară surdă.

⁸ J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 55.

Instrumentalul singular în *-em* apare în graiurile slovace de răsărit și de apus¹.

Ținând seama de faptul că în graiurile slovace de tip răsăritean din Dlhá Lúka (Bardejov)² și din împrejurimile localității Zborov³ instrumentalul singular al substantivelor masculine, indiferent de tema lor, are în mod consecvent terminația *-em*, că prin urmare această formă apare de regulă pe un teritoriu relativ mare al regiunii Šariš⁴, considerăm existența ei în graiul cercetat de noi drept o trăsătură a dialectului slovac răsăritean.

Spre deosebire de graiurile slovace răsăritene⁵, în graiul studiat, substantivele masculine însuflețite de tipul *učil'el'*, *gazda* au la nominativ plural terminațiile: *-a*, *-ia*, *-ovia*, caracteristice dialectului slovac central⁶: *učil'el'a* „învățători”; *brat'a otcovi* „frații tatălui” M.H.; *matkini brat'a* „frații mamei” M.H., Z.B.; *fšetci d'e d'inčanja su dobri gazdovia* „toți sătenii sînt buni gospodari”; *stari otcovia* „bunicii”; *sme boli traja sinovia* „am fost trei fii” M.H.

Aceste terminații apar și în graiul slovac din Borumlaca și Vărzari (jud. Sălaj)⁷ unde constituie tot o particularitate slovacă de tip central.

Terminația *-ox*, caracteristică graiurilor slovace de răsărit⁸ apare la genitivul, acuzativul și locativul plural al substantivelor masculine însuflețite și la cele neînsuflețite, cu excepția acuzativului: *od dobrix xlapcox* „de la băieții buni”; *mal'i sed'em sinox* „au avut șapte fii”; *ja som mojix rod'ičox* „înașol tam de som ňexal” „eu nu mi-am găsit părinții acolo unde i-am lăsat”; *hod'il do psiox* „a aruncat în ciini”; *zabil psiox* „a omorît ciinii” M.H.; *mam trox xlapcox* „am trei băieți” Z.B.; *vid'im xlapcox* „văd băieții” M.H., Z.B.; *do dvorox* „în curții”; *z vrxu stromox* „din vîrfurile pomilor”; *do sudox* „în butoaie” M.H.; *do mexox* „în saci”; *l'ist'a dubox* „frunzele stejarilor”; *oblok susedovix domox* „ferestra caselor vecine” Z.B.; *o xlapcox* „despre băieți”; *o bratox* „despre frați” M.H., Z.B.

Alături de terminația *-ox*, la locativul plural al substantivelor masculine neînsuflețite apare sporadic și *-ax*, caracteristică graiurilor slovace centrale de sud⁹: *na vraxax* „pe munți”; *na pasienkax* „pe pășuni” Z.B.

¹ Referitor la răspîndirea acestei desinențe în dialectele slovace de apus și de răsărit vezi J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 55; V. Vážný, *op. cit.*, p. 235 și harta nr. 24.

² F. Buffa, *op. cit.*, p. 78—79.

³ J. Štolc, *op. cit.*, p. 428.

⁴ J. Štolc, *op. cit.*, p. 375, 376.

⁵ În dialectul slovac de răsărit sînt caracteristice, la nominativul plural al substantivelor masculine însuflețite, forme de tipul *l'uže*, *sinove*, *gazdove*. Vezi J. Štolc, *op. cit.*, p. 426; F. Buffa, *op. cit.*, p. 14.

⁶ V. Vážný, *op. cit.*, p. 261, 268—269 și harta nr. 23; P. Ondrus, *Prehľad slovenskej dialektologie*, Bratislava, 1961, p. 38—39.

⁷ Gr. Benedek, *art. cit.*, pag. 233.

⁸ J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 72, 82; V. Vážný, *op. cit.*, p. 228, 302 și harta nr. 53. Forme similare de genitiv-locativ plural în *-ox* la substantivele de toate genurile sînt răspîndite și în graiurile slovace de tip răsăritean din nord-estul R. P. Ungare ca și în graiul slovac din Borumlaca și Vărzari (jud. Sălaj). Vezi J. Štolc, *op. cit.*, p. 391, 410 și urm.; Gr. Benedek, *art. cit.*, p. 233, 234.

⁹ J. Štolc, *op. cit.*, p. 295—296.

Această terminație apare și în unele graiuri slovace de răsărit¹ la locativul plural al substantivelor de toate genurile.

Substantivele masculine au toate la cazul instrumental plural terminația *-ami* răspîdită în graiurile slovace răsăritene: *z bratami* „cu frații”; *nad dubami* „deasupra stejarilor” M.H., Z.B.; *pred dvorami* „în fața curților” M.H.; *z jednimi ľudami* „cu unii oameni” Z.B. În graiul cercetat desinența *-ami*, la instrumental plural, este caracteristică substantivelor de toate trei genurile², reproducînd astfel o situație similară existentă în dialectul slovac de răsărit³.

Tabloul desinențelor cazuale ale substantivelor masculine în graiul din Marca Huta și Zăuan Băi, este următorul:

Tipul *chlap*:

	N	G	D	A	L	I
sg.	∅	-a	-ovi	-a	-ovi	-em
pl.	-i	-ox	-om	-ox	-ox	-ami

Tipul *gazda*:

	N	G	D	A	L	I
sg.	-a	-u	-ovi	-u	-ovi	-em
pl.	-ovja	-ox	-om	-ox	-ox	-ami

Tipul *dub*
(*strom*):

	N	G	D	A	L	I
sg.	∅	-a; (-u)	-u	∅; -a	-e	-em; -om
pl.	-i	-ox	-om	-i	-ox; -ax	-ami

Substantivele feminine.

În graiul slovac din Marca Huta și Zăuan Băi, constatăm existența unui număr redus de tipuri flexionare datorită sincretismului ce se stabilește, la singular, în declinarea substantivelor de tipul *dlaň* și *kost'*, iar la plural,

¹ Graiurile din nordul regiunii Šariš, inclusiv graiul din Dlhá Lúka. Vezi P. Ondrus, *op. cit.*, p. 29; F. Buffa, *op. cit.*, p. 14, 80, 81.

² Vezi și substantivele neutre la p. 303.

³ Această terminație este răspîdită în toate graiurile slovace răsăritene din R. S. Cehoslovacă (Spiš, Šariš, Zemplín și Abauj). Apare și în graiurile slovace de tip răsăritean din nord-estul R. P. Ungare ca și în graiul slovac din Borumlaca și Värzari (jud. Sălaj). Vezi P. Ondrus, *op. cit.*, p. 29; G. Horák, *Nárečie Pohorelej*, Bratislava, 1955, p. 59, 67, 73, 142; F. Buffa, *op. cit.*, p. 13, 81, 83, 87; J. Štolc, *op. cit.*, p. 386, 410—412, 413; Gr. Benedek, *art. cit.*, p. 234.

în declinarea substantivelor de tipul *ulica*, *dlaň* și *kost'*. Reducerea tipurilor flexionare este susținută și lărgită de tendința de a folosi, la unele cazuri, o singură terminație pentru toate tipurile de declinare. Astfel, la genitivul singular, toate substantivele feminine au terminația *-i*; *rohi kravi* „coarnele vacii” M.H.; *malaj z kukurici* „mălai din porumb”; *zahrabat' do zemi* „a îngropa în pământ” Z.B.; *z ul'ici do ul'ici* „din stradă în stradă”; *do dlaňi* „în palmă”; *spravene s kost'i* „făcut din os” M.H. Această terminație este larg răspândită atât în dialectele slovace¹ vorbite în R. S. Cehoslovacă, cât și în graiurile slovace din R. P. Ungară².

La dativ singular există, de asemenea, tendința de a generaliza terminația *-i* la toate tipurile de declinare: *daval'i obrok aj kravi* „au dat nutreț și vacii” Z.B.; *sa bl'izim ku hlavnej ul'ici* „mă apropiu de strada principală”; *ku dlaňi* „spre palmă”; *ku kosti* „spre os” M.H. Din materialul cules rezultă că la dativul singular al substantivelor feminine de tipul *žena* sînt mai frecvente formele în *-e* similare celor din dialectul slovac central și respectiv din limba literară³: *dam seno krave* „dau fîn vacii” M.H. La același tip de substantive am notat, numai în cîteva cazuri, terminația *-e* și la genitiv singular⁴: *vlasí žene* „părul femeii”; *rohi krave* „coarnele vacii” M.H.

În graiul din Marca Huta și Zăuan Băi terminația *-i* apare deci la genitivul și dativul singular al substantivelor feminine de toate tipurile. La substantivele de tipul *ulica*, *dlaň* și *kost'*, această terminație este comună genitivului, dativului și locativului singular: *do dlaňi*, *ku dlaňi*, *ve dlaňi* sau *do ul'ici*, *ku ul'ici*, *pri ul'ici* M.H.

Instrumentalul singular al substantivelor feminine se formează, în graiul cercetat, cu ajutorul mai multor terminații:

1. Cel mai frecvent întîlnit este *-u*⁵ la toate tipurile de declinare: *ja som prišel sem s moju ženku* „eu am venit aici cu femeia (soția) mea”; *ženka aj z jej ceru* „femeia (soția) și cu fiica ei” M.H.; *s mamínu d'efku* „cu fata mamei”; *id'em s kravu na pašu* „merg cu vaca la pășune” M. H., Z.B.; *ze pilu a ze sekeru* „cu ferăstrăul și cu secura”; *zamesim to z vodu* „amestec aceasta cu apă” Z.B.; *z ruku* „cu mîna” M.H., Z.B.; *ze slamu* „cu paie”; *z lopatu* „cu lopata” M.H.; *s kosu* „cu coasa” M.H., Z.B.; *s muku kukuričnu* „cu făină de porumb”; *s prhl'avu*

¹ De cele mai multe ori însă se întîlnește în graiurile slovace de răsărit. Vezi J. Stanislav, *op. cit.*, p. 173; F. Buffa, *op. cit.*, p. 85.

² J. Štolc, *op. cit.*, p. 257, 347, 350, 413, 414.

³ J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 146.

⁴ Se ajunge astfel la o singură formă de genitiv-dativ-locativ singular în *-e*. Un fenomen asemănător se întîlnește în graiurile slovace de tip central din R. P. Ungară. Vezi J. Štolc, *op. cit.*, p. 254.

⁵ Aceasta nu provine pe cale analogică de la acuzativul singular, ci reprezintă un reflex al evoluției vechii terminații *-ú* (*u* lung), care în dialectul slovac de răsărit și-a pierdut lungimea: *-u < -ú < -ô < -oô < -ojo* (Vezi R. Krajčovič, *Náčrt dejín slovenského jazyka*, Bratislava, 1964, p. 46, 47, 56, 109 și J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 327). Datorită acestui fenomen în cadrul tipurilor *žena* și *ulica* s-a ajuns la singular la o terminație unică de acuzativ-instrumental: *vidim ženu* „văd femeia”, *idem ze ženu* „merg cu femeia” M.H.

„cu urzică“ Z.B.; *s kukuricu* „cu porumb“ M.H., Z.B.; *ze pšeňi-cu* „cu grâu“; *ze zemu* „cu pământ“; *z dlaňu* „cu palma“ M.H.; *ribar xita s ud'icu*, *ze set'u* „pescarul prinde cu undița, cu plasa“ Z.B.

Terminația *-u* (*u* scurt)¹ la instrumental singular feminin constituie o trăsătură caracteristică a dialectului slovac de răsărit² ca și a graiurilor slovace de tip răsăritean vorbite pe teritoriul R. P. Ungare³.

2. La instrumentalul singular al substantivelor feminine apare, relativ frecvent și terminația *-om*, specifică, în limba literară ca și în cea mai mare parte a graiurilor slovace, substantivelor masculine și neutre⁴: *kravi sa vikrmia zo senem*, *d'a't'e'l'ino m* „vacile se hrănesc cu fin, cu trifoi“; *z rukom* „cu mîna“ M.H.; *mlat'il' z rukom* „a treiera cu mîna“; *pol'at' vodom* „a uda cu apă“ Z.B.

Terminația *-om* la instrumentalul singular al substantivelor feminine apare de regulă în graiurile din nordul Slovaciei, situate în vecinătatea graiurilor poloneze⁵. Existența acesteia în graiurile slovace amintite constituie un rezultat al pătrunderii formelor cu nazală din regiunea lingvistică poloneză învecinată⁶. Apariția terminației *-om* s-ar putea datora și influenței instrumentalului singular masculin⁷.

3. La instrumental singular apare sporadic și terminația *-ou*, corespunzătoare celei din dialectul slovac central și celei din limba slovacă literară⁸: *ze rukou* „cu mîna“ Z.B.

La plural, substantivele feminine prezintă o tendință mai pronunțată de amestec al tipurilor flexionare. În Marca Huta la nominativul plural al substantivelor de tipul *ulica*, *dlaň* și *kost'*, s-a generalizat terminația *-e*: *ul'ice* „străzi“, *dlaňe* „palme“, *kost'e* „oase“, *noce* „nopti“ M.H.

Tot la plural se constată și tendința foarte puternică de generalizare a unor desinențe cazuale unice pentru toate genurile. Astfel, toate substantivele feminine⁹ au, la genitiv și locativ plural, terminația *-ox*, caracteristică locativului plural al substantivelor masculine: *piat' ženox* „cinci femei“ M.H., Z.B.; *hnoj od kravox* „bălegar de la vaci“; *ze st'ifkok* „din prune“; *z jamox* „din gropi“; *piat' kňihox* „cinci cărți“ M.H.; *z ul'icox do ul'icox* „din străzi în străzi“ Z.B.; *do dlaňox* „în palme“; *vel'a*

¹ În dialectul slovac central terminația instrumentalului singular feminin este *-ou* (*ou*) iar în dialectul slovac de apus *-ú* (*u* lung). Vezi J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 151.

² V. Vážný, *op. cit.*, p. 229 și harta nr. 22; P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28; F. Buffa, *op. cit.*, p. 85.

³ J. Štolc, *op. cit.*, p. 391, 413, 414.

⁴ J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 55.

⁵ Forma *ženom* apare în localitățile Šuňava, Vikartovce, Kravany din vestul regiunii Spiš (Slovacia de răsărit) și în Orava de Sus (Slovacia centrală). În nordul regiunii Trenčín din Slovacia de apus apar formele *ženom* și *zenum*. Vezi V. Vážný, *op. cit.*, p. 267—268; J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 152; P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28, 40, 51.

⁶ Formele de tipul *ženom* existente în Orava de Sus au apărut prin analogie cu formele în vocală nazală din graiurile poloneze „goralské“ învecinate. Vezi V. Vážný, *op. cit.*, p. 267—268, 284 și harta nr. 22 unde se dă și răspîndirea acestora în aria dialectelor slovace vorbite în R. S. Cehoslovacă.

⁷ G. Horák, *op. cit.*, p. 64.

⁸ V. Vážný, *op. cit.*, p. 261 și harta nr. 22.

⁹ Vezi și substantivele masculine și neutre la p. 27 și 303.

kost'ox „multe oase“ M.H.; *vravim o peknič ženox* „vorbesc despre femeile frumoase“ M.H., Z.B.; *ja pracujem na cestox* „eu lucrez la drumuri“ Z. B.; *pri kravox* „lingă vaci“; *v dlaňox* „în palme“ M.H.

Terminația *-ox* la genitivul și locativul plural al substantivelor de toate genurile, constituie una din trăsăturile cele mai caracteristice ale dialectului slovac de răsărit (îndeosebi a graiurilor din Spiš, Zemplín și Abauj)¹, ea fiind prezentă și în graiurile slovace de tip răsăritean vorbite în nord-estul R. P. Ungare². Apariția acestei terminații în graiul slovac din Borumlaca și Vărzari (jud. Sălaj), este explicată de Gr. Benedek³ tot ca o particularitate slovacă răsăriteană.

La dativ plural, sub influența substantivelor masculine, se generalizează terminația *-om*⁴: *dam ženom* „dau femeilor“ M.H., Z.B.; *dam sl'epkom kukuricu* „dau găinilor porumb“; *daj kravom žrať!* „dă vacilor de mîncare!“; *ku hlavnim ulicom* „spre străzile principale“; *sa bl'íži ku dlaňom* „[flacăra] se apropie de palme“ M.H.

Tendința de generalizare a acestei terminații cuprinde, în graiul cercetat, substantive de toate genurile. Graiul nostru prezintă aici aceeași trăsătură ca și dialectul slovac de răsărit⁵, în care pe întreg teritoriul lingvistic (Spiš, Šariš, Zemplín și Abauj)⁶, inclusiv graiurile de tip răsăritean din R. P. Ungară⁷, apare o singură formă de dativ plural în *-om*.

Tabloul desinențelor cazuale ale substantivelor feminine în graiul cercetat este următorul:

Tipul *žena*:

	N	G	D	A	L	I
sg.	-a	-i; -e	-e; -i	-u	-e	-u; -om
pl.	-i	-ox	-om	-i	-ox	-ami

Datorită folosirii terminațiilor *-ox* și *-om* la genitiv-locativ plural și respectiv la dativ plural, substantivele feminine de tipul *žena* au la plural o declinare identică cu substantivele masculine neînsuflețite de tipul *dub*⁸.

¹ J. Stanislav, *op. cit.*, I, p. 248; II, p. 157—158, 160; V. Vážný, *op. cit.*, p. 302, 303 și harta nr. 53; P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28.

² J. Štolc, *op. cit.*, p. 413, 414.

³ *Art., cit.*, p. 233—234.

⁴ Referitor la apariția desinenței *-om* în dativul plural al substantivelor feminine vezi mai pe larg la G. Horák, *op. cit.*, p. 16, 54, 67.

⁵ J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 159.

⁶ P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28; G. Horák, *op. cit.*, p. 67; F. Buffa, *op. cit.*, p. 13, 87.

⁷ J. Štolc, *op. cit.*, p. 414.

⁸ Vezi declinarea substantivelor masculine, la p. 298.

Tipul *ulica*:

	N	G	D	A	L	I
sg.	-a	-i	-i	-u	-i	-u;-om
pl.	-e	-ox	-om	-e	-ox	-ami

Tipul *kost*:
(*dlaň*)

	N	G	D	A	L	I
sg.	Ø	-i	-i	Ø	-i	-u
pl.	-e	-ox	-om	-e	-ox	-ami

La plural, tipurile *ulica*, *kost'* (*dlaň*) au terminații identice.

Substantivele neutre.

Substantivele neutre de tipul *srdce* au la nominativ-acuzativ singular terminația *-o*: *srco* „inimă” M.H., Z.B.; *ojo* „oiște” M.H. Datorită acestui fapt, în graiul studiat, substantivele de tipul *mesto* și *srdce*, cu excepția locativului singular¹ au flexiune identică.

Desinența *-o* provine de la substantivele cu tema în *-o* (*mesto*) și este caracteristică dialectelor slovace de răsărit² și de apus. Ea apare în același timp în partea centrală și estică a regiunii Gemer (Slovacia Centrală) aflată în vecinătatea graiurilor răsăritene³.

La instrumental singular substantivele neutre au, ca și cele masculine, terminația *-em*: *naď meste m* „deasupra orașului”; *ze se nem* „cu fin”; *s mle kem* „cu lapte”; *z roľňictevem* „cu agricultura”; *srcem* „cu inima” Z.B.; *s (z) dre vem* „cu lemnul (copacul)” M.H., Z.B.

La plural, substantivele neutre au o serie de terminații identice cu cele ale substantivelor masculine și feminine. Astfel, la genitivul și locativul

¹ La cazul locativ singular apar formele *meste* și *srci*, indentice celor din limba literară slovacă.

² Nominativul singular în *-o*: *srco* existent în unele graiuri slovace din jud. Sălaj, este considerat de Gr. Benedek (*art., cit.*, p. 235) drept o trăsătură dialectală de tip răsăritean. Credem totuși că lipsa vocalei de însoțire a lui *r* silabic din *srco* ne poate trimite către un grai slovac central, respectiv către graiul din Gemer. Dialectului slovac de răsărit îi este caracteristică forma *šerco*.

³ Despre apariția și răspindirea acestei terminații în dialectele slovace vezi mai pe larg la J. Stanislav, *op. cit.*, II, p. 129; V. Vážný, *op. cit.*, p. 229, 270 și harta nr. 25; P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28, 38.

plural, au terminația *-ox*¹: *farba drevox* „culoarea lemnului”; *o mestox* „despre oraș”; *ve drevox* „în lemne” M.H.; *srcox* „al (a) inimilor”; *o srcox* „despre inimi” Z.B. La fel dativul plural are terminația *-om*²: *ku mestom* „spre oraș”; *ku drevom* „spre lemne” M.H.

Ca și substantivele de genul feminin și masculin, cele neutre, au la cazul instrumental plural o singură terminație *-ami*, specifică graiurilor slovace de răsărit³: *nad mestami* „deasupra orașelor”; *s tima delami* „cu acei copii” M.H.; *drevami* „cu lemnele” Z.B.

Tabloul desinențelor substantivelor neutre este următorul:

Tipul *mesto*:
(*srđce*)

	N	G	D	A	L	I
sg.	-o	-a	-u	-o	-e și (-i)	-am
pl.	-a	-ox	-om	-a	-ox	-ami

*

Materialul referitor la declinarea substantivelor ne permite să tragem următoarele concluzii:

În sistemul declinării substantivelor din graiul slovac din Marca Huta și Zăuan Băi nu există deosebiri de la o localitate la alta. Se constată însă deosebiri în graiul uneia și aceleiași localități în sensul că pe lângă formele cazuale majoritare de tip slovac răsăritean apar și forme caracteristice graiurilor slovace centrale.

În graiul slovac din Marca Huta și Zăuan Băi se constată o tendință pronunțată de sincretism al cazurilor, de amestec al tipurilor de declinare și de generalizare a unor desinențe cazuale unice pentru toate genurile.

Dacă la singular această tendință este caracterizată prin folosirea frecventă a unor terminații identice în cadrul unuia sau mai multor tipuri de declinare, aparținând aceluiași gen, la plural sincretismul cazurilor se extinde și asupra categoriei genului. Fenomenul de generalizare a unor desinențe cazuale la pluralul substantivelor de toate genurile este frecvent întâlnit în toate graiurile slovace⁴.

Comparând caracteristicile flexiunii substantivelor din graiul studiat cu fenomene similare existente în aria dialectelor slovace vorbite în R. S. Cehoslovacă, constatăm că majoritatea acestor caracteristici sînt specifice graiurilor slovace de răsărit: terminația *-u* (*u* scurt) la instrumentalul singular al

¹ Particularitate a graiurilor slovace de răsărit. Vezi P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28; V. Váňný, *op. cit.*, p. 302, 303 și harta nr. 53; G. Horák, *op. cit.*, p. 72–73; J. Štolc, *op. cit.*, p. 412, 426.

² Caracteristică dialectului slovac de răsărit. Vezi P. Ondrus, *op. cit.*, p. 28; F. Buffa, *op. cit.*, p. 13, 83; J. Štolc, *op. cit.*, p. 386.

³ J. Štolc, *op. cit.*, p. 386.

⁴ F. Buffa, *op. cit.*, p. 75.

substantivelor feminine; dativul plural în *-om* pentru substantivele de toate trei genurile; terminația *-ox* la genitivul și locativul plural al substantivelor de toate genurile; terminația *-ami* la instrumentalul plural al tuturor substantivelor.

Alături de elementele de tip slovac răsăritean, în graiul din Marca Huta și Zăuan Băi apar și unele trăsături caracteristice graiurilor slovace centrale: terminația *-u* la genitivul singular al substantivelor masculine cu tema în *-a* (*gazdu*); terminațiile *-a*, *-ia*, *-ovja*, la nominativul plural al substantivelor masculine de tip *učiteľ*, *gazda*. Aceste forme pot fi întâlnite și în dialectul slovac de răsărit¹, dar ele apar aici numai sub influența graiurilor slovace centrale.

Graiul slovacilor din Marca Huta și Zăuan Băi se încadrează deci în aria graiurilor slovace de răsărit, prezentînd totodată și unele trăsături de tip slovac central. Trebuie adăugat că particularitățile acestui grai nu converg către o anumită grupă de graiuri răsăritene, ci oferă un tablou variat de corespondențe cu graiuri situate în diferite regiuni ale Slovaciei de răsărit (în Spiš, Šariš, Zemplín și Abauj).

ХАРАКТЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СКЛОНЕНИЯ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ СЛОВАЦКОГО ГОВОРА СЕЛ МАРКА ХУТА И ЗЭУАН БЭЙ (РУМЫНИЯ)

(Резюме)

На основе лингвистического материала, собранного во время диалектальных поездок 1962 и 1964 гг., автор описывает особенности склонения существительных в говоре словаков из Марка Хута и Зэуан Бэй, уезда Салажа.

Сравнивая особенности склонения существительных в исследованном говоре с близкими явлениями, существующими в ареале словацких диалектов Чехословацкой Социалистической Республики, автор приходит к выводу, что большинство этих особенностей характерны для восточного словацкого диалекта, как например: флексия *-u* (*u* краткое) в творительном падеже единственного числа существительных женского рода: *kravu*, *ruku*, *dlinu*; флексия *-om* в дательном множественного числа существительных всех трех родов: *xlapom*, *dubom*, *ženom*, *ulicom*, *dlaňom*, *drevom*, *mestom*; флексия *-ox* в дательном и местном падежах множественного числа существительных всех родов: *xlapox*, *kravox*, *drevox*; флексия *-ami* в творительном множественного числа существительных всех родов: *bratami*, *ženami*, *mestami* и т.д.

Наряду с этими особенностями, присущими восточному словацкому диалекту, в говоре из Марка Хута и Зэуан Бэй появляются и некоторые особенности, характерные для центрального словацкого диалекта: флексия *-u* в родительном падеже единственного числа существительных мужского рода с основой на *-a*: *gazdu*; флексии *-a*, *-ia*, *-ovja* в именительном падеже множественного числа существительных мужского рода типа *učiteľ*, *gazda*.

¹ Sint atestate pe un teritoriu restrîns al graiurilor răsăritene, și anume, în Spiș-ul de vest, aflat în vecinătatea graiurilor de tip central (Liptov). Vezi V. V á z n ý, *op. cit.*, p. 229, 261, 268-269 și hărțile nr. 23 și 24.

LES CARACTÉRISTIQUES DE LA DÉCLINAISON DES SUBSTANTIFS
DU PARLER SLOVAQUE DE MARCA HUTA ET ZĂUAN BĂI (ROUMANIE)

(Résumé)

Grâce au matériel linguistique obtenu à la suite des recherches dialectales faites durant les années 1962 et 1964, l'auteur présente les caractéristiques de la déclinaison des substantifs dans le parler de Marca Huta et Zăuan Băi, le département de Sălaj.

En comparant les caractéristiques de la flexion des substantifs du parler étudié aux phénomènes similaires existants dans l'aire des patois slovaques parlés dans la R. S. Tchécoslovaque, l'auteur constate que la majorité de ces caractéristiques sont spécifiques aux parlers slovaques de l'est, comme par exemple: la terminaison *-u* (*u* bref) au cas instrumental singulier des substantifs féminins: *kravu, ruku, dlaňu*; la terminaison *-om*, au datif pluriel des noms des trois genres: *xlapom, dubom, ženom, ul'icom, dlaňom, drevom, mestom*; la terminaison *-ox* au génitif et au locatif pluriel des noms de tous les genres: *xlapox, kravox, drevox*; la terminaison *-ami*, à l'instrumental pluriel des substantifs de tous les genres: *bratami, ženami, mestami* etc.

A côté de ces traits caractéristiques du dialecte slovaque de l'est, dans le parler de Marca Huta et Zăuan Băi apparaissent aussi certains traits du type slovaque central: la terminaison *-u* au génitif singulier des noms masculins ayant le thème en *-a*: *gazdu*; la terminaison, *-a, -ja*, *ovja* au nominatif pluriel des noms masculins du type *učitel', gazda*.